

Ivo Andrič: MOST NA DRINI

ŽIVLJENJE

Ivo Andrič se je rodil leta 1892 v Dolcu pri Travniku v revni družini obrtnika - izdelovalca turških mlinčkov za kavo. Že v rani mladosti je izgubil očeta, mati ga ni mogla preživljati, zato ga je posvojila očetova sestra iz Višegrada. Tam je obiskoval osnovno šolo. Ker je živel v zaostali družini, polni medsebojnega nerazumevanja in celo sovraštva, polni raznih verskih in nacionalnih predsodkov, je lahko spoznal veliko nadlog, ki lahko zadenejo človeka. Gimnazijo je obiskoval v Sarajevu, kjer se je s posebnim zanimanjem učil klasične in moderne evropske jezike. V Zagrebu, na Dunaju in v Krakovu je študiral zgodovino ter slovanske književnosti na univerzah. Ker je pripadal jugoslovansko usmerjeni revolucionarni mladini, je bil obtožen sodelovanja v nacionalistični organizaciji Mlada Bosna, zaprt in konfiniran in nazadnje ob koncu vojne amnestiran. Tik pred koncem vojne je s somišljeniki ustanovil Književni jug - časopis, ki je bil na strani ideje združenja jugoslovanskih narodov. Po vojni je doktoriral na univerzi v Gradcu ter postal diplomatski uradnik kraljevine Jugoslavije. Služboval je skoraj po celi Evropi: Vatikan, Bukarešta, Trst, Gradec, Marseille, Pariz, Madrid, Bruselj, nazadnje do napada Nemčije na Jugoslavijo, pa je bil izredni poslanec v Berlinu. Med vojno je živel v Beogradu in pisal, po vojni pa je stopil v sredo družbenega življenja. Dolga leta je bil predsednik Zveze jugoslovanskih književnikov, član mnogih državnih delegacij, občasno pa je predaval na univerzah. Postal je tudi član SAZU in drugih akademij, častni doktor univerz v Beogradu, Sarajevu in v Krakovu. Prejel je več pomembnih nagrad (nagrado AVNOJ 1969, Vukovo nagrado 1972) in visokih državnih odlikovanj, največje priznanje pa je bila Nobelova nagrada (1961). Umrl je 1975 v Beogradu.

MOST NA DRINI

Roman je nova etapa v Andričevi književnosti. Ne ustavlja se več pri posameznih osebnostih. Časovno roman obsega kar 4 stoletja. Začne se nekega jutra 1516 in konča poleti 1914, ko se je staro življenje spet zamajalo v temeljih. Delo je nenavadno tudi po zgradbi, nima namreč povezane vsebine, je brez zgodbe in glavne vsebine. Simbolični junak je most, most pri mestu Višegradu na mejnem ozemlju med Bosno in Srbijo. Andrič pripoveduje zgodovino mostu, ki je hkrati zgodovina Višegrada in cele Bosne. Roman je v resnici prej široka kronika kot pa roman, zato ima podnaslov Višegrajska kronika. Višegrajski most, ki ga je dal zgraditi veliki vezir Mehmed paša Sokolovič, povezuje stoletja v vsebino romana. Ta raste iz 24 poglavij (tj. zaključenih enot z značilnostmi kronike), ki se spajajo v celoto. Naslov romana, Na Drini čuprija, je vzel iz muslimanske ljudske pesmi o zidavi višegrajskega mostu. Most je pisateljev najljubši pesniški simbol, uporabil ga je že v noveli Most na Žepi in v filozofskem eseju Mostovi.

VSEBINA

Zgodba se začne z ugrabitvijo krščanskih fantičev, ki so jih čez reko prenesli turški janičarji. Eden izmed dečkov je postal turški general in veliki vezir turškega cesarstva Mehmed paša Sokolovič. V slabem spominu mu je ostal dan, ko so janičarji z njim prebredli divjo reko Drino, zato je ukazal sezidati most blizu rojstne vasi. Most so gradili večinoma kot tlako in mnogi ljudje so zraven umirali. Uprl se je kmet Radislav, ki je vsako noč rušil, kar je bilo že zgrajenega. Ko so ga Turki ujeli, so ga nabili na kol. To je eden najbolj tragičnih dogodkov. Most je odtlej prešel v legendo. V desetletjih pa so se širili legenda in usode ljudi. Ko se je v Srbiji zacela 1. srbska vstaja, je bilo prisotno vse več vojske. V vas je prisel neki čudaski starček, popotnik, ki se je vojski zazdel sumljiv. Skupaj z mladeničem, ki je v gozdu pel prirejeno turško pesem, v katero je vpletel voditelja upora Karadžordževića, so jima odsekali

glave in nataknilo na kola pred mostom. Ljudje so se začeli mostu izogibati. V legendo pa je prešla tudi usoda lepotice Fate, ponosne muslimanke, ki je pred poroko s človekom, ki ga ni ljubila, skočila z mostu v reko. Andrič je mojster v prikazovanju značajev. V legendi je tudi strasten kvartopirec, Milan Glasinčanin. Nekega dne se je v vasi pojavil tujec, ki je pri igri venomer zmagoval. Le Milan vztraja, igrata še ponoči in Milan zaigra vse. Takrat so se karte razletele in soigralec, demon, je izginil. Ta doživljaj s hudičem ga odvrne od kartanja. Most je videl turško silo in strahovlado, skrite upornosti podložnikov, zaton turškega gospodarja in pričakal nove gospodarje Avstrijce. Vera in imetje sta prešla pod varsvo tujega cesarja. Ta dogodek povzroči preplah v bogatem turškem sloju. Alihodža Muteveliç je bil predstavnik turškega življenja v okupirani Bosni, bil je največji nasprotnik Avstrijcev in napredka. V vseh novotarijah je videl nesrečo. Avstrijci so v mesto prinesli številne spremembe. Mesto je postajalo vse bolj živo, urejeno in bogato. Mesto dobi razsvetlavo, hiše so oštevilčene, nezaupljivo orientalsko okolje pa sprejme tudi železnico, ki povzroči, da je promet čez most prenehal. Iz Avstrije je med mnogimi trgovci, Židi, prisla tudi družina Zahler, ki je tik ob mostu na bregu sezidala hotel. Ljudje so ga imenovali Lotikin hotel po gospodarjevi svakinji, sposobni mladi vdovi izredne lepote, ki ga je vodila. Hotel je bil vedno poln gostov, le muslimani so zvesto hodili v svoje krčme. Toda nekaj let pred vojno je začelo njeno imetje kopneti in Lotika je dobila živčni zlom. Takrat se je v Bosni pojavilo mladinsko gibanje Mlada Bosna, v katerega je bil vključen tudi Andrič, in v tem delu je roman avtobiografski. V poletnih počitnicah, ko študentje prihajajo iz velemest domov v trg, razpravljajo o nacionalnih in socialnih problemih. Eden izmed njih je bil Nikola Glasinčanin, sin kockarja. Zaljubil se je v učiteljico Zofko. Sklenila sta poiskati srečo v Ameriki, vendar jima je načrt preprečila vojna. Leto 1914 je zadnje leto kronike. S sarajevskim atentatom se tudi življenje ob mostu spremeni. Začne se vojna in trg je navidez kot izumrt, sicer pa je poln vojske, nasilja in pokanja granat. Ljudi srbske narodnosti preganjajo, osumljene obešajo, za njimi pa ostajajo mlade vdove in polno lačnih ust. To je čas družinskih tragedij. Le most kljubuje vojni, vendar Srbi, ki se skrivajo po gozdovih, vsak dan obstreljujejo most. Ko je stari Alihodža nekega dne prisel v svojo zapuščeno trgovinico ob mostu, se je zgodilo nekaj nenavadnega. Most se je ob strahovitem puku sesul v pepel, Alihodži pa je od obupa počilo srce.

V tem Andričevem delu živi modrost mostu. Ta preprosta modrost spravi, da je življenje nerazumljiv čudež, ki kljubuje vsemu kot most na Drini, ki je 4 stoletja kljuboval poplavam in vojskam, dokazujoč, da je dobro delo močnejše od človeške hudobije in zlih sil narave. Alihodžo, ki je častil njegovo lepoto, medtem, ko umira obhaja tolažilna misel, da se bo nemara ves svet spremenil v puščavo, vendar pa veliki in modri ljudje ne bodo nikdar izginili, vedno bodo zidali zgradbe trajne vrednosti, da bi bil svet lepši, življenje boljše in lažje. Alihodža je vrhunska osebnost tega romana, v katero je zajet in zgoščen celotni pisateljev psihološki in duhovni pogled na te ljudi in okolje.

OZNAKA ROMANA

V tem delu Andrič mojstrsko preplete ljudske legende, zgodovinska dejstva ter svojo fantazijo. V svojem delu rodno Bosno upodablja v časovnem razmaku 400 let. Sokoličev most čez Drino je ena izmed znamenitih vezi, ki so Balkan vezale z Zahodom, z njegovo kulturo, z njegovim življenjem. Za oblast nad Bosno so se potegovali različni vladarji. Stoletja okupacije so ustvarila velika nasprotja v družbenem, kulturnem in gospodarskem življenju, prebivalci so se razlikovali po veri in narodnosti. Posledica nasprotij je bilo zatiranje, preganjanje, upori in krvavi spopadi. Andrič prikazuje to bosansko preteklost tako, da pripoveduje o Turkih in Srbih, o katolikih in pravoslavnihih, muslimanih in Židih, o okrutnejših in izkoriščevalcih, o trpeči raji in o upornikih, o srbskih in turških junakih. Andrič do potankosti obvlada zgodovinska dejstva, pozna vprašanja s področja kulture in zapletenosti

človekove duševnosti, zato se zdi da je podoba v tem delu objektivna. Prikaze namreč tudi socialne probleme, bistvo pa je v tem da zgodovino spaja z legendo. Značilen je visok stil. Gre za mirno, postopno prikazovanje dogodkov, pogosto kar brez dialogov in prave dramatične napetosti.